

YOSHLAR BILAN ISHLASHDA JINOYATCHILIKKA QARSHI KURASHISH MAVZUSIDA

Mamadalieva Madina Murod qizi

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Huquqbuzarliklar
profilaktikasi faoliyati ixtisosligi bo'yicha tahsil olayotgan 3-
o'quv kursi 311-guruh kursanti

G'aniyev Farrux Taxirjanovich

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Huquqbuzarliklar
profilaktikasi faoliyati kafedrasida katta o'qituvchisi Toshkent,

100197, O'zbekiston, e-mail: fargan77@bk.ru

orcid.org/0009-0005-2423-050X

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14605030>

ARTICLE INFO

Received: 2nd January 2025

Accepted: 4th January 2025

Published: 6th January 2025

KEYWORDS

uyushmagan yoshlar,
jinoyatchilik, ijtimoiy izolyatsiya,
mehnat bozorida muvaffaqiyatsizlik,
anomiya, jinoyatchilikka qarshi
kurashish, yoshlarni reabilitatsiya
qilish, kriminalistik psixologiya.

ABSTRACT

Maqolada uyushmagan yoshlar bilan ishlashda jinoyatchilikka qarshi kurashish muammosi tahlil qilinadi. Ushbu yoshlar orasida jinoyatchilikka moyillik, ijtimoiy izolyatsiya, ta'lim va mehnat bozorida muvaffaqiyatsizlik kabi omillar mavjud. Maqola, yoshlarning jinoyatchilikka jiddiy aloqadorligi va bu masalaga qarshi kurashishning samarali usullarini o'rganishga qaratilgan. Mavzu bo'yicha ilmiy tadqiqotlar, olimlarning fikrlari va dunyo tajribasidan misollar keltiriladi. Maqsad – manga uyushmagan yoshlar bilan ishlashda jinoyatchilikning oldini olish va ijtimoiy reabilitatsiya usullarini ishlab chiqishdir.

Uyushmagan yoshlar — bu jamiyatdan chetlatilgan, ta'lim va ishga joylashish bo'yicha muvaffaqiyatsizlikka uchragan, ko'pincha ijtimoiy va iqtisodiy qiyinchiliklarni boshdan kechirayotgan shaxslar. Ularning aksariyati jinoyatchilikka moyil bo'lib, o'zlarining harakatlari bilan jamiyatga tahdid soladi. Shunday ekan, yoshlar orasida jinoyatchilikka qarshi kurashish, ularni reabilitatsiya qilish, ijtimoiy integratsiyaga yo'naltirish muhim vazifadir. Bu jarayonda ta'lim, psixologik yordam, va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimi katta ahamiyat kasb etadi.

Uyushmagan Yoshlarning Jinoyatchilikka Moyilligi uyushmagan yoshlar orasida jinoyatchilikka moyillikning asosiy sabablari ijtimoiy, psixologik va iqtisodiy omillar bilan bog'liq. Pirovardida, yoshlar jamiyatda o'zlarini qadrlanmaydigan va etiborsiz qoldirilgan his qiladilar. Bunday shaxslar jinoyatchilikni o'zlarining hayotiy muammolariga yechim sifatida ko'rish mumkin.

Yoshlarning Jinoyatchilikning asosiy sabablari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Ijtimoiy izolyatsiya va ta'limdagi muvaffaqiyatsizlik: Jamiyatdan ajralgan va ta'lim tizimiga kirmagan yoshlar, ko'pincha jinoyatchilikka aralashib ketadilar. Ta'lim muassasalarida muvaffaqiyatsizlik, jamiyat bilan aloqaning yo'qolishi va o'zini ifodalashdagi qiyinchiliklar, yoshlarni jinoyatchilikka moyil qiladi.
2. Iqtisodiy qiyinchiliklar: Ishsizlik, pul topishdagi qiyinchiliklar va ijtimoiy yordamning yetarli bo'lmasligi yoshlarning jinoyatga qarshi kurashishdan ko'ra, jinoyatchilikni osonroq va tezkor yechim sifatida ko'rishga olib keladi.

3. Psixologik omillar: Boshqarilmagan stress, oila ichidagi muammolar va ruhiy holatdagi beqarorlik, manga uyushmagan yoshlarni jinoyatchilikka yo'naltiradi.

Uyushmagan yoshlar bilan ishlashda profilaktika inspektori bir necha asosiy usullar orqali samarali faoliyat ko'rsatishi mumkin:

1. Yoshlarning ijtimoiy monitoringini o'rnatish: Profilaktika inspektor, uyushmagan yoshlarni doimiy ravishda kuzatib, ularning jamiyatda faoliyatini va turmush tarzini nazorat qiladi. Buning orqali jinoyatchilikka moyil bo'lish xavfini kamaytirish mumkin.

2. Edukatsion va psixologik qo'llab-quvvatlash: Profilaktika inspektor, yoshlarni ta'lim va kasb-hunar olishga rag'batlantirib, ijtimoiy muammolarni hal qilishda yordam berishi kerak. Psixologik maslahatlar va rehabilitatsiya dasturlarini taklif qilishi.

3. Jinoyatchilikka qarshi samarali tadbirlar: Profilaktika inspektori, yoshlarning jinoyatga yo'naltirilishini oldini olish uchun, ularga huquqiy ma'lumotlar berish, qonunlarga hurmatni o'rgatish va zararli odatlarga qarshi kurashishni tashkil etadi.

4. Jamoatchilik bilan hamkorlik: Profilaktika inspektori, oilalar, ta'lim muassasalari, nodavlat notijorat tashkilotlar, yoshlar agentligi bilan ijtimoiy xizmatlar va boshqa tashkilotlar bilan hamkorlikda ishlash orqali uyushmagan yoshlarning ijtimoiy integratsiyasini ta'minlashi mumkin.

Bu yondashuvlar yoshlarni jinoyatga yo'naltirishni oldini olishga va ularning jamiyatga qaytarilishiga yordam beradi.

Mavzu bo'yicha turli olimlar o'z fikrlarini bildirishgan. Masalan, jinoyatchilikni psixologik nuqtai nazardan tahlil qilgan amerikalik olim Robert Merton o'zining "ijtimoiy struktura va anomiya" nazariyasida, yoshlarning ijtimoiy tizimda o'z o'rnini topolmasligi natijasida jinoyatchilikka moyil bo'lishini ta'kidlagan. U, shuningdek, "anomiya" (jamiyatda normaning yo'qolishi) ni jinoyatchilikni yuzaga keltiruvchi asosiy sabab deb hisoblaydi.

Shuningdek, Emile Durkheim o'zining ijtimoiy integratsiya nazariyasida, ijtimoiy me'yorlar va qadriyatlarning zaiflashuvi yoshlarni jinoyatga undashini bildirgan. Durkheimning fikricha, yoshlarning jamiyat bilan integratsiyalashuviga e'tibor qaratish jinoyatchilikni kamaytirishning eng samarali yo'li hisoblanadi.

Cohen (1955) esa o'zining "Subkultura va jinoyatchilik" asarida, yoshlarning jamiyatdagi rasmiy me'yorlar va qadriyatlarni rad etib, o'zlariga yangi subkulturalarni yaratish orqali jinoyatchilikka moyil bo'lishini tahlil qilgan.

Yoshlarning Jinoyatchilikka Qarshi Kurashish Yondashuvlari

Jinoyatchilikka qarshi kurashishda, uyushmagan yoshlarni ijtimoiy hayotga qaytarish va ularni jamiyat bilan integratsiyalash qilish uchun bir nechta samarali yondashuvlar mavjud:

1. Ta'lim va kasb-hunar ta'limi: Ta'lim tizimi manga uyushmagan yoshlarni jamiyatga qaytarishda muhim rol o'ynaydi. Yoshlarning ta'lim olishga bo'lgan qiziqishini qaytarish, ularning o'z hayotini yaxshilashga intilishiga olib keladi. Kasb-hunar ta'limi orqali esa ularni ish bilan ta'minlash mumkin.

2. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimi: Jamiyatdagi yordamchi xizmatlar, masalan, ijtimoiy xizmatlar va psixologik maslahatlar orqali, yoshlarning jinoyatchilikka qarshi kurashishga bo'lgan qiziqishini oshirish mumkin.

3. Restorativ adliya: Bu yondashuv, jinoyatchilikni jazolashdan ko'ra, jinoyatni sodir etgan shaxsni jamiyat bilan uzviy aloqada qaytarish va zarar ko'rgan tomonlar bilan yarashtirishga qaratilgan. Yoshlarni o'z xatolaridan o'rganishga yo'naltirish, ularni qayta ijtimoiylashtirishda samarali metodlardan biridir.

4. Yoshlarni ijtimoiy faollikka jalb qilish: Yoshlarni ijtimoiy tadbirlarga, madaniy va sport faoliyatlariga jalb qilish, ularni sog'lom va samarali faoliyatga yo'naltirishning yana bir samarali usulidir.

Xulosa

Uyushmagan yoshlar bilan ishlashda jinoyatchilikka qarshi kurashish, jamiyatning eng dolzarb masalalaridan biridir. Yoshlarni jinoyatchilikdan himoya qilish va ijtimoiy integratsiyaga yo'naltirishda ta'lim, kasb-hunar ta'limi, psixologik yordam va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimi muhim rol o'ynaydi. Dunyo tajribasi va ilmiy tadqiqotlar, yoshlarning ijtimoiy izolyatsiyasini kamaytirish va ularni rehabilitatsiya qilishning samarali yo'llarini ko'rsatadi. Shuningdek, yoshlar bilan ishlashda jinoyatchilikka qarshi kurashishning yangi yondashuvlari, jamiyatni tinchlik va barqarorlikka olib kelishning samarali vositalaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. Merton, R. (1938). "Social Structure and Anomie"
2. Durkheim, E. (1897) "Le Suicide: Étude de Sociologie"
3. Cohen, A. (1955) "Delinquent Boys: The Culture of the Gang"
4. Hirschi, T. (1969) "Causes of Delinquency"
5. G'aniev F. T. Turkiya respublikasi: tabiyati, madaniyati va an'analari //Results of National Scientific Research International Journal. – 2024. – T. 3. – №. 3. – C. 101-116.
6. G'aniev F. T. O'zbekistonda inson huquqlarini himoya qilish milliy preventiv mexanizmi //Results of National Scientific Research International Journal. – 2024. – T. 3. – №. 3. – C. 84-90.
7. Ganiyev F., Ganiyeva G. O'g'irlik haqida tushuncha, o'g'irlikning psixologik genezisi va mexanizmlari //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 4. – С. 43-47.
8. Ganiyev F., O'zoqboyev S. Voyaga yetmaganlar tomonidan sodir qilinadigan jinoyat ishlarini yuritish //Евразийский журнал технологий и инноваций. – 2023. – Т. 1. – №. 12 Part 2. – С. 131-134.
9. Ганиев Ф. Ўғирлик жиноятларининг профилактикаси тушунчаси ва турларига оид айрим мулоҳазалар //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 4. – С. 37-42.
10. Ганиев Ф. Т. Ўғирлик жиноятларининг жиноят-ҳуқуқий жиҳатлари ва олдини олишга доир фикр-мулоҳазалар //Results of National Scientific Research International Journal. – 2023. – Т. 2. – №. 12. – С. 301-313.
11. Ганиев Ф. Профилактика инспекторлари томонидан ўғирликларнинг олдини олиш фаолиятини ташкил этиш йўналишлари //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2022. – Т. 2. – №. 12. – С. 159-162.
12. Ганиев Ф. "Обод ва хавфсиз маҳалла" тамойилига асосланган тизимни жорий этишда фуқаролар йиғинларини фаолиятини тизимли йўлга қўйиш //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 3. – С. 96-98.
13. Ганиев Ф. Ахборот хавфсизлиги ҳамда муҳофазаси таъминланганига қарамасдан содир этиладиган жиноятлар //Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук. – 2023. – Т. 3. – №. 1. – С. 129-138.
14. Taxirjanovich G. F., Qizi M. F. M. EKOLOGIYA SOHASIDAGI HUQUQBUZARLIKLARNING O'ZIGA XOSLIGI //Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2024. – Т. 1. – №. 4. – С. 8-10.
15. Ganiyev F., O'zoqboyev S. ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР ЖИНОЯТЧИЛИГИГА ҚАРШИ КУРАШИШ ВА ОЛДИНИ ОЛИШ-ДАВР ТАЛАБИ //Евразийский журнал технологий и инноваций. – 2023. – Т. 1. – №. 12 Part 2. – С. 125-130.
16. Ganiyev F., Ganiyeva G. O'G'IRLIK JINOYATI TUSHUNCHASI VA PROFILAKTIKASI //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №. 4. – С. 173-177.
17. G'aniyev F. PREVENTION OF OFFENSES RELATED TO RELIGIOUS EXTREMISM //Science and Innovation. – 2022. – Т. 1. – №. 7. – С. 125-128.

G'Aniyev, F. "DINIY EKSTERIMIZM BILAN BOG'LIQ BO'LGAN QONUNBUZARLIKLARNING PROFLAKTIKASI." *Science and innovation* 1.C7 (2022): 125-128.

18. G'aniev F. T. O 'ZBEKISTONDA INSON HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MILLIY PREVENTIV MEKANIZMI //Results of National Scientific Research International Journal. – 2024. – T. 3. – №. 3. – С. 84-90.

15. Нарзиев Ш. З. и др. КИБЕР-ЖИНОЯТЧИЛИК ВА УНГА ҚАРШИ КУРАШИШ //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 44. – №. 2. – С. 9-13.

16. Нарзиев Ш. З. Профилактика инспекторларининг илгари судланган шахслар билан ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикаси чора-тадбирларини амалга ошириш фаолияти ҳақида айрим масалалар //zamonaviy fan, ta'lim va ishlab chiqarish muammolarining innovatsion yechimlari. – 2022. – С. 159-162.

17. Нарзиев Ш., Абдумаликов Р. ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРЛАРИНИНГ ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРДАН ЖАБРАНЛАНГАН ШАХСЛАР БИЛАН ИШЛАШ ФАОЛИЯТИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ //Инновационные исследования в науке. – 2024. – Т. 3. – №. 4. – С. 63-70.

18. Нарзиев Ш., Омонов Н. ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИ ТАЯНЧ ПУНКТЛАРИ НЕГИЗИДА ҲАМКОРЛИКНИ ҲУҚУҚИЙ ТАЪМИНЛАШНИ ТАШКИЛ ЭТИШ //Development of pedagogical technologies in modern sciences. – 2024. – Т. 3. – №. 7. – С. 184-188.

19. Нарзиев Ш., Қодирова И. БАРКАМОЛ, ЖИСМОНИЙ ВА РУҲИЙ СОҒЛОМ ШАХСНИ ТАРБИЯЛАШДА ИХТИСОСЛАШТИРИЛГАН ЎҚУВ-ТАРБИЯ МУАССАСАЛАРИНИНГ ЎРНИ //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 20. – С. 152-155.

20. Нарзиев Ш., Зокиров Н. ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ ЖАМОАТ ТАРТИБИНИ САҚЛАШ ВА ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ БЎЙИЧА ФАОЛИЯТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ТЎҒРИСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 20. – С. 156-164.

21. Нарзиев Ш., Абдулҳакимов Ж. ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ АХБОРОТ ТАҲЛИЛ ВА РЕЖАЛАШТИРИШ ФАОЛИЯТИ //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 14. – С. 80-87.

22. Нарзиев Ш., Ибадуллаев Д. ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРЛАРИНИНГ НАЗОРАТСИЗ ВА ТАРБИЯСИ ОҒИР БЎЛГАН ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР БИЛАН ИШЛАШ ФАОЛИЯТИ ҲАМДА УНИНГ БУГУНГИ КУНДАГИ АҲАМИЯТИ //Инновационные исследования в науке. – 2024. – Т. 3. – №. 5. – С. 125-131.

23. Нарзиев Ш., Усмонов М. ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ СУРИНКАЛИ ИЧКИЛИККА РУЖУ ҚЎЙГАН ШАХСЛАР БИЛАН ИШЛАШ ФАОЛИЯТИ //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 19. – С. 5-12.

24. Нарзиев Ш., Мирзаикромов Ф. ЭКОЛОГИЯ СОҲАСИДАГИ ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР СОДИР ЭТИЛИШИ САБАБЛАРИ ВА УЛАРГА ИМКОН БЕРГАН ШАРТ-ШАРОИТЛАРИ //Академические исследования в современной науке. – 2024. – Т. 3. – №. 20. – С. 147-151.